

малообсуждаемую область социальной психологии. спорта, чтобы дать специальный анализ, мнения и комментарии о важности спорта в медицинском и здоровом развитии молодых людей.

Ключевые слова

Узбекистан, Национальные спортивные игры, Социальная психология, Ценности и нормы, Культурное разнообразие, Спортивные навыки, Личность и социальное влияние.

**SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ORGANIZING
NATIONAL SPORTS GAMES IN NEIGHBORHOODS**

Jo'rayeva Munisa Furqatovna

*Institute of Psychology and Foreign Languages
graduate student*

Abstract

three articles examine how the organization and production of national sports teams in the neighborhoods of Uzbekistan reveal different aspects of social psychology. explores group, group dynamics, identity, intra/in-group dynamics and values, while emphasizing the role of sport in promoting unity and cultural diversity within a nation. By organizing sports games in Uzbekistan, we delve deeper into the under-discussed field of social psychology. sports, to give special analysis, opinions and comments about the importance of sports in the medical and healthy growth of young people.

Key words

Uzbekistan, National sports games, Social psychology, Values and norms, Cultural diversity, Sports skills, Personality and Social influence.

Kirish.

O'zbekiston o'zining xilma-xil madaniyati, boy merosi va sportga bo'lgan ishtiyoqi bilan mahallalarda milliy sport o'yinlari jamoatchilik birligini mustahkamlashda muhim o'rin tutadigan mamlakatdir. Milliy sport o'yinlarini tashkil etish nafaqat mahallalar ichida, balki ular o'rtasida ham ijtimoiy aloqalarni rivojlantiradi. Turli sohalardagi jamoalar raqobatlashar ekan, qo'shnilar bir-biri bilan do'stlik ruhida muloqot qilishadi. Ushbu o'zaro ta'sirlar ijtimoiy to'siqlarni yo'q qilishga va jamoalar o'rtasida ko'priklar qurishga yordam beradi. Bundan tashqari, o'zbek mahallalarining o'zaro bog'liqligi ushbu sport tadbirlarining dalgalanma effektini yaratishini ta'minlaydi. O'yinlar davomida shakllangan birlik va do'stlik hissi ko'pincha jamiyat hayotining boshqa jihatlariga ham tegishli. Turli

xil kelib chiqishi va turmush tarzidagi odamlar umumiy til topib, yanada inklyuziv va mustahkam jamiyatni targ'ib qiladilar.

Jamiyatimizda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholining, ayniqsa, yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, shuningdek, yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish ishlarini tizimli tashkillashtirish hamda jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirishga yo'naltirilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Yurtimiz vakillarining Olimpiya o'yinlari, jahon chempionatlari, Osiyo o'yinlari va chempionatlari hamda xalqaro musobaqalarda yuksak natijalarga erishayotgani, dunyoda O'zbekistonning obro'-etibori va sport salohiyati yanada oshayotgani, respublikamiz hududlarida jahon andozalariga mos muhtasham sport inshootlari barpo etilayotgani, o'quvchi va talaba-yoshlar o'rtasida uch bosqichdan iborat "Umid nihollari", "Barkamol avlod" va Universiada sport o'yinlari ommalashib borayotgani, ayniqsa, etiborlidir.

Shu bilan birga, mamlakatimizning barcha hududlarida ommaviy sportning inson va oila hayotidagi muhim ahamiyati, uning jismoniy va ma'naviy sog'lomlikning asosi ekanini targ'ib-tashviq qilish, hayotga katta umid bilan kirib kelayotgan yoshlarni zararli odatlardan asrash, ularga o'z qobiliyat va iste'dodlarini ro'yobga chiqarishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, ular orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish hamda maqsadli tayyorlash tizimini takomillashtirish borasida muhim va dolzarb vazifalar turibdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sog'lom turmush-tarzini keng tadbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi farmoni qabul qilingan bo'lib, unda:

- O'zbekiston Respublikasi hududlarida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish, aholining barcha qatlamlari, ayniqsa, yoshlarni jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanishga jalb etish, mamlakatimizda bu borada yaratilgan sharoitlardan samarali foydalanish natijadorligini oshirish;
- jismoniy tarbiya va sport sohasini tashkil etish va boshqarish tizimini rivojlantirishga yo'naltirilgan qonunchilikni yanada takomillashtirish;
- jismoniy tarbiya va sport sohasining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy sport komplekslarini qurish, ularni zamonaviy sport

uskunlari va anjomlari bilan jihozlash, mazkur sohada xususiy sektorni rivojlantirish;

- jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlar tayyorlash, ularni qayta tayyorlash va malakasini oshirish muassasalarini ilmiy-uslubiy jihatdan qo'llab-quvvatlash hamda sport maktablarini yuqori malakali murabbiylar va tibbiyot xodimlari bilan taminlash;

- talim muassasalari o'quvchi va talabalari, aholining keng qatlamlari o'rtasida sog'lomlashtirish, jismoniy tarbiya, ommaviy sport ishlarini tashkil etish, kompleks sport musobaqalarini o'tkazish, yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish va ularni maqsadli tayyorlash;

- ommaviy axborot vositalari, internet tarmog'ining imkoniyatlaridan faol foydalangan holda, aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, Dasturning mazmun-mohiyati hamda uni amalga oshirish jarayoni to'g'risida keng axborot-tushuntirish ishlarini olib boorish;

- sport inshootlarini yangidan qurish, rekonstruksiya qilish va mukammal ta'mirlash ishlari bo'yicha loyiha-smeta hujjatlarini belgilangan tartibda davlat ekspertizasidan o'tkazilishini taminlash;

- O'zbekiston terma jamoalari sportchilarining o'quv-mashg'ulot yig'inlari, jahon birinchiliklari, Osiyo o'yinlari va chempionatlari, xalqaro musobaqalarda muvaffaqiyatli ishtirok etishlarini taminlash maqsadida musobaqalar yakunlarida erishilgan natijalarni chuqur tahlil qilish va tizimli monitoringini olib borish to'g'risida yozilgan.

O'quvchilarni jismoniy rivojlantirish mashg'ulotlari, jismoniy tarbiya darslari, ertalabki badantarbiya, tanaffusdagi harakatli o'yinlar kiradi. Bu mashg'ulotlar o'quvchilarni jismoniy mashqlarga o'rgatish hamda hayotiy zarur bo'lgan harakat malaka va ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan bo'ladi.

Sport tadbirlariga sport to'garaklaridagi mashg'ulotlar hamda sport musobaqalari va bayramlarni kiritish mumkin. Sport to'garaklarida o'quvchilar sport turlari bo'yicha mutaxassislikka erishishadi. Sport to'garaklarida bolalar sport turlari bo'yicha texnik, taktik va jismoniy tayyorgarlikdan iborat umumiy tayyorgarlikka hamda nazariy, ahloqiy va ma'naviy, ruhiy tayyorgarlikdan iborat umumiy tayyorgarlikka ega bo'ladilar. Ularda sport turlari harakatlarining texnik va taktik tayyorgarligi amalga oshiriladi. Shu bilan birga jismoniy fazilatlar, kuch, chidamlilik, egiluvchanlik va chaqqonlik fazilatlarini takomillashib boradi.

Sport musobaqalari va bayramlari davomida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishi, texnik-taktik va jismoniy tayyorgarligi nazorat qilinadi. Ularning ahloqiy sifatlari va ma'naviy tarbiyasi, ruhiy shakllanish darajalari baholanib

boriladi. O'quvchilarning sog'lomlashtirish tadbirlariga asosan tabiat qo'yniga sayrlar, sayyohlik yurishlari va turizm mashg'ulotlarini hisobga olish mumkin. Bu tadbirlarda o'quvchilar tabiat omillari suv, quyosh va havo ta'sirida chiniqadilar. O'quvchilarning jismoniy tarbiya tadbirlaridagi faoliyati, harakat malaka va ko'nikmalarini egallash qobiliyatlari hamda jismoniy mashqlarini bajara olish imkoniyatlari doimo va yakuniy amaliy nazoratlar yordamida baholanib, tahlil etib boriladi. Ta'lim muassasasida olib boriladigan jismoniy tarbiya va sport, sog'lomlashtirish ishlaridan jismoniy tarbiya darslari, sport to'garaklaridagi mashg'ulotlar, sport musobaqalari va sport bayramlari hamda ommaviy tashkil etiladigan turizm mashg'ulotlarini kiritish mumkin. Ta'lim muassasasidan tashqari jismoniy tarbiya tadbirlariga bolalar va o'smirlar sport maktabidagi sport to'garaklarida sport tayyorgarliklari mashg'ulotlari hamda yashash joylarida, mahallalarda va oilada jismoniy tarbiya tadbirlari kiritiladi.

Sport to'garaklaridagi mashg'ulotlar sport turlari bo'yicha yuqori malakali sportchi tayyorlash vazifalarini hal etadi. Yashash joylarida va oilada tashkil etiladigan jismoniy tarbiya tadbirlari bolalarni jismoniy rivojlantirishga ma'naviy va ahloqiy barkamol inson qilib tayyorlashga hamda mehnat faoliyatiga tayyorlashga qaratilgan bo'ladi.

Ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya o'qituvchilari va sinf rahbarlari rahbarligida tabiat qo'yniga sayrlar uyushtirildi. Bunda o'quvchi va talabalarni jismoniy harakat malaka va ko'nikmalarini shakllantirish, tabiat omillari yordamida chiniqtirish, jismoniy fazilatlarni rivojlantirish amalga oshirildi. Yashash joylarida sport turlari bo'yicha mashg'ulotlar va musobaqalar o'tkazish, milliy xalq o'yinlari bo'yicha bellashuvlar tashkil etiladi. Oilada jismoniy tarbiya tadbirlariga ertalabki badantarbiya, jismoniy va sport mashqlari bilan mustaqil shug'ullanish, oilaviy tabiat qo'yniga safarlar, chiniqtirish uchun quyosh, havo, suv muolajalari qabul qilish, ijodiy, foydali mehnat obodonlashtirish, dala ishlari, chorvadorlik bilan shug'ullanish mumkin.

Murabbiylar, ota-onalar, o'quvchi va talabalar bilan jismoniy tarbiya va sportga oid suhbatlar, munozaralar, uchrashuvlar o'tkaziladi, anketalar olinadi. Testlar tashkil etiladi. O'quvchi va talabalar shaxs xususiyatlari, ularning dunyoqarashlari, jismoniy tarbiya va sportga bo'lgan e'tibori, ahloqiy fazilatlari, ma'naviy va ma'rifiy tarbiya jarayonlaridagi faoliyati tashlil etiladi. Ilmiy tadqiqotlarimiz natijalarida shuni ko'rish mumkinki, ta'lim muassasida tashkil etiladigan jismoniy tarbiya va sport, sog'lomlashtirish ishlarida faol ishtirok etuvchi o'quvchilar, fanlar bo'yicha nazariy bilimlarni egallashda ham ijobiy natijalarga erishadilar. Shu bilan birga ularda organizmining jismoniy rivojlanishi,

organizm sistemalari faoliyatining takomillashuvi ro'y beradi. Jismoniy tarbiya, sport, sog'lomlashtirish tadbirlari o'quvchilarni jismonan barkamol ma'naviy yetuk inson hamda, ahloqiy pok, vatanparvar va kasbiy mahorati yetuk kasb egalari bo'lib voyaga yetishlariga katta zamin yaratadi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, xalqning milliy madaniyati - milliy harakatli o'yinlar, raqslar va rang-barang sport turlari singari bitmas-tuganmas bilim va tajriba sarchashmasiga ega. Shu boisdan milliy harakatli o'yinlarni o'rganish, ularni keng jamoatchilik, ayniqsa yoshlar orasida targ'ib etish, ushbu faoliyatning ijtimoiy-psixologik jihatlarini tadqiq qilish, ularni o'quvchilarning jismoniy madaniyati jarayoniga keng va faol joriy etish ayni muddaodir. Milliy sport o'yinlarini tashkil etish va o'tkazishning o'ziga xos ijtimoiy-psixologik xususiyatlari mavjud. Shuning uchun ham ushbu o'yinlarning nozik, o'ziga xos jihatlarini, amalga oshirilishi texnologiyasini bilishning ahamiyati katta.

Milliy va mintaqaviy o'ziga xosliklarning dinamik o'zaro ta'siri ushbu voqealarning ijtimoiy psixologiyasiga chuqurlik qo'shadi. Bu shaxslar bir vaqtning o'zida bir nechta ijtimoiy guruhlar bilan qanday tanishishlari va bir nechta darajalarga mansublik tuyg'usiga hissa qo'shishlari mumkinligini ta'kidlaydi. Milliy sport o'yinlari nafaqat sportchilar haqida, balki ularga qaraydigan yoshlar haqida ham. Yoshlar sportchilarning xatti-harakatlari va munosabatlarini kuzatadilar va ularga nafaqat sportda, balki kundalik hayotlarida ham taqlid qilishlari mumkin. Bu yoshlarda kuchli xarakter xususiyatlarini va mas'uliyat hissini rivojlantirishga olib kelishi mumkin. So'nggi yillarda O'zbekiston sportda gender tengligini targ'ib qilinmoqda. Milliy sport o'yinlari erkaklar va ayollar uchun o'z iste'dodlarini namoyish etish platformasiga aylandi. Ushbu inklyuzivlik nafaqat o'zgaruvchan gender me'yorlarini aks ettiradi, balki ayollar va qizlarga sport orzularini amalga oshirishga imkon beradi.

Ushbu o'yinlarda ayol sportchilarning mavjudligi an'anaviy gender rollari va stereotiplarga qarshi turadi, bu esa sportning ijtimoiy o'zgarishlarning katalizatori sifatida potentsialini aks ettiradi. Bu O'zbekistonda gender-inklyuziv sportning ijtimoiy munosabat va gender tengligiga ta'sirini o'rganish imkonini beradi. O'zbekiston mahallalarida milliy sport o'yinlarining tashkil etilishi sport doirasidan tashqariga chiqadigan ko'p qirrali ijtimoiy hodisadir. Ushbu tadbirlar jamoalarni birlashtiradi, kuchli his-tuyg'ularni uyg'otadi va birlik va mag'rurlik tuyg'usini targ'ib qiladi. Ular mahallalarning o'zaro bog'liqligini aks ettiradi, mintaqaviy o'ziga xosliklarni nishonlaydi va yoshlarning rivojlanishi va gender inklyuzivligi uchun imkoniyatlar yaratadi.

Ushbu tadbirlar davomida o'ynayotgan ijtimoiy psixologiya xususiyatlarini tushunish tashkilotchilar va jamoat rahbarlari uchun juda muhimdir. Ushbu o'yinlarning ijtimoiy aloqasi, o'ziga xosligi va imkoniyatlarini kengaytirishning chuqur qatlamlarini tan olgan holda, O'zbekiston sportning ijobiy tomonlarini yanada uyg'un va inklyuziv jamiyat qurish uchun ishlatishda davom etishi mumkin. Mahallalarda o'tkaziladigan milliy sport o'yinlari azaldan g'urur, birdamlik va raqobat manbai bo'lib kelgan. Ushbu tadbirlar jamoalarni birlashtiradi, mahalliy sportchilarning iste'dodi va do'stligini namoyish etadi. Biroq, ushbu hayajonli musobaqalar yuzasi ostida ijtimoiy psixologiya tamoyillarining ajoyib kesishishi yotadi. Ijtimoiy psixologiyaning asosiy tamoyillaridan biri guruh dinamikasini o'rganishdir. Mahallalardagi milliy sport o'yinlari guruh identifikatori xulq-atvorga qanday ta'sir qilishining kvintessensial namunasidir. Mahallalar sport tadbirlarini tashkil qilganda, ishtirokchilar va tomoshabinlarda ko'pincha o'z guruhlariga mansublik hissi paydo bo'ladi.

Jamoat mansubligi, xoh o'yinchi, xoh muxlis sifatida, guruh psixologiyasining asosiy jihati bo'lgan "biz ularga qarshi" tuyg'usini yaratadi. Odamlar o'z jamoalari bilan tanishadilar va yuqori his-tuyg'ularni boshdan kechirishlari mumkin, shu jumladan mag'rurlik, ularning jamoasi muvaffaqiyat qozonganda va muvaffaqiyatsizlikka uchraganda umidsizlik yoki hatto g'azab. Ushbu dinamik jamiyatda do'stlik tuyg'usini kuchaytiradi, chunki shaxslar mahalliy sportchilarni qo'llab-quvvatlash uchun birlashadilar. Shu tarzda, milliy sport o'yinlarini tashkil etish guruh identifikatorini shakllantirish uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi va jamoat a'zolarini o'zlarini mahalla jamoalari bilan uyg'unlashtirishga undaydi.

Milliy sport o'yinlarida kuzatiladigan ijtimoiy psixologiyaning yana bir qiziq tomoni bu ijtimoiy ta'sir va muvofiqlik hodisasidir. O'yinni tomosha qilish uchun katta olomon yig'ilganda, havoda tez-tez seziladigan energiya bo'ladi. Odamlarga atrofdagilarning xatti-harakatlari va reaksiyalari ta'sir qiladi. Misol uchun, agar mahalla sport o'yinidagi tomoshabinlarning aksariyati g'ayratni bildirsa, bu boshqalarga ham xuddi shunday qilishga ta'sir qilishi mumkin. Ijtimoiy ta'sirga asoslangan ushbu jamoaviy hissiy javob, ishtirok etgan har bir kishi uchun umumiy tajribani oshirishi mumkin. Xuddi shunday, muxlislar o'zgacha fidoyilik va jamoaviy ish namoyish etayotgan futbolchilarni kuzatganda, ular o'z jamoalarida ushbu ijobiy xatti-harakatlarga moslashish uchun ilhom olishlari mumkin. Ijtimoiy ta'sir va muvofiqlik dinamikasini tushunish tadbir tashkilotchilari va jamoat rahbarlari uchun milliy sport o'yinlari paytida xavfsiz va yoqimli muhitni saqlash uchun juda muhimdir. Milliy sport o'yinlarida guruh ichidagi va guruhdan tashqari dinamika o'ynab, umumiy atmosferaga katta hissa qo'shadi. Mahallani

ifodalovchi jamoa guruhga aylanadi, qarama-qarshi jamoalar esa tashqi guruhlarni ifodalaydi. Ushbu dinamika ba'zan o'yin maydonidan tashqariga chiqadigan raqobat va raqobat tuyg'usiga olib kelishi mumkin.

Psixologik jihatdan, shaxslar ko'pincha guruh ichida o'zlarini ko'proq qo'llab-quvvatlaydilar, shu bilan birga guruhga nisbatan tarafkashlik yoki hatto dushmanlik ko'rsatadilar. Bu bizga qarshi mentalitet inson psixologiyasining umumiy xususiyati bo'lib, milliy sport o'yinlari ushbu tendentsiyalarni ifodalash uchun ijtimoiy jihatdan maqbul vositani taqdim etadi. Ushbu psixologiyadan ijobiy foydalanish uchun tashkilotchilar va jamoat rahbarlari sport mahorati va hurmatli raqobatning muhimligini ta'kidlashlari mumkin. Guruhlar va guruhlar o'rtasidagi do'stona munosabatlarni rag'batlantirish salbiy xatti-harakatlarni kamaytirishga va keng jamoatchilik ichida birlik tuyg'usini rivojlantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy identifikatsiya nazariyasi, ijtimoiy psixologiyaning asosi, odamlarning mahalla sport jamoalariga bo'lgan munosabati va sadoqatini tushuntirishga yordam beradi. Ushbu nazariyaga ko'ra, shaxslar o'zlarini ijtimoiy guruhlariga qarab tasniflaydilar va o'zlarining qadr-qimmatini ushbu guruhlarning qabul qilingan muvaffaqiyatlaridan kelib chiqadilar. Kontekstida milliy sport o'yinlari, jamoat a'zolari o'zlarini mahalla jamoasi vakili bo'lgan katta jamoaning bir qismi deb bilishadi. Qachon jamoasi muvaffaqiyatli, shaxslar o'z-o'zini hurmat bir jonlandi boshdan, ular o'z qiymatida bir in'ikosi sifatida g'alaba sezmagani sifatida. Aksincha, yo'qotishlar o'z-o'zini hurmat qilishning pasayishiga olib kelishi mumkin, bu esa shaxslarning munosabati va xatti-harakatlariga ta'sir qilishi mumkin.

Bu qutblanish ham ijobiy, ham salbiy bo'lishi mumkin. Bir tomondan, bu muxlislar orasida tegishli bo'lish va do'stlik tuyg'usini chuqurlashtirishi mumkin. Boshqa tomondan, bu dushmanlik va nizolarga hissa qo'shishi mumkin, ayniqsa munozaralar shaxsiy hujumlarga yoki raqobatga asoslangan tajovuzga aylanganda.

Guruh polarizatsiyasining salbiy ta'sirini yumshatish uchun tashkilotchilar va jamoat rahbarlari muxlislar o'rtasida hurmatli va konstruktiv suhbatlarni rag'batlantirishlari kerak. O'yin birgalikda sevgi va sport mahorat ahamiyatini ta'kidlab jamoa a'zolari o'rtasida sog'lom shovqinlarni mustahkamlash yordam berishi mumkin.

Mahallalardagi milliy sport o'yinlari ko'pincha jamiyat me'yorlari va qadriyatlarini aks ettiradi va mustahkamlaydi. Ushbu tadbirlar jamoalarga sportchilar va tomoshabinlarning harakatlari va xatti-harakatlari orqali adolatli o'yin, jamoaviy ish va qat'iyatlilik kabi umumiy qadriyatlarini ifoda etish

imkoniyatini beradi. Ushbu o'yinlar davomida belgilangan me'yorlar jamiyatning umumiy madaniyatiga doimiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Misol uchun, agar yaxshi sport mahorati doimiy ravishda ta'kidlansa va mukofotlansa, bu jamiyat ichida qadrlil qadriyatga aylanishi mumkin. Boshqa tomondan, agar aldash yoki dushmanlik kabi salbiy xatti-harakatlarga yo'l qo'yilsa, ular jamiyat hayotining boshqa jihatlariga kirib borishi mumkin. Bu ushbu sport tadbirlaridan jamiyat ideallariga mos keladigan ijobiy me'yorlar va qadriyatlarni targ'ib qilish platformasi sifatida foydalanish muhimligini ta'kidlaydi.

Ijtimoiy psixologiyaning asosiy tushunchasi bo'lgan ijtimoiy identifikatsiya nazariyasi O'zbekiston milliy sport o'yinlari kontekstida yaqqol namoyon bo'ladi. O'zbekiston fuqarolari ko'pincha o'zlarining viloyat yoki shahar jamoalari bilan kuchli tanishadilar, bu esa o'z jamoasi muvaffaqiyat qozonganida o'zlarining hurmatini oshiradi. Ushbu tadbirlar davomida ma'lum bir guruhga mansublik hissi ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi, chunki muxlislar va futbolchilar o'zlarining mintaqaviy o'ziga xosligi va madaniyatini g'urur bilan namoyish etadilar.

Ushbu o'yinlar davomida guruh ichidagi va guruhdan tashqari dinamikalar ham ko'zga tashlanadi. Turli mintaqalar yoki shaharlar o'rtasidagi raqobat kuchli bo'lishi mumkin, tomoshabinlar o'zlarining mahalliy jamoalarini ishtiyoq bilan qo'llab-quvvatlaydilar va ko'pincha raqib jamoalarga nisbatan tarafkashlik yoki raqobatni namoyon etadilar. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, O'zbekistonda bunday raqobat odatda xushmuomala va kamdan-kam hollarda salbiy yoki dushmanlik xatti-harakatlariga olib keladi. Bu mamlakatning raqobatbardosh energiyani ijobiy, jamiyat quradigan o'zaro munosabatlarga yo'naltirish qobiliyatini namoyish etadi.

O'zbekiston milliy sport o'yinlari ham mamlakat qadriyatlari va me'yorlarini o'zida aks ettiradi. Sport mahorati, jamoaviy ish va raqiblarni hurmat qilish o'zbek hamjamiyatida juda qadrlil qadriyatlardir. O'yinlar ushbu qadriyatlarni targ'ib qilish uchun platformani taqdim etadi, tashkilotchilar va rahbarlar ko'pincha maydonda ham, tashqarida ham adolatli o'yin va axloqiy xulq-atvorni ta'kidlaydilar. Bu o'zbek jamiyatida mehmondo'stlik va o'zaro hurmatga ko'proq madaniy e'tibor qaratadi.

Bundan tashqari, O'zbekistondagi milliy sport o'yinlari mamlakatning o'z fuqarolari o'rtasida jismoniy tayyorgarlik va farovonlikni oshirishga sodiqligini ta'kidlaydi. Ushbu tadbirlar faol ishtirok etishni rag'batlantiradi, har qanday yoshdagi va kelib chiqishi sportchilar o'z mahoratlarini namoyish etish uchun birlashadilar. Jismoniy salomatlikka bo'lgan bu majburiyat ijtimoiy bog'lanishning

ijtimoiy psixologiya tamoyiliga mos keladi, chunki shaxslar sportga bo'lgan umumiy ishtiyoqi orqali do'stlik va aloqalarni o'rnatadilar.

Milliy sport o'yinlari nafaqat raqobat, balki ijtimoiy aloqalar va do'stlik haqida ham. Ushbu tadbirlar shaxslarga yangi aloqalarni o'rnatish va mavjud munosabatlarni mustahkamlash uchun imkoniyat yaratadi. U shu jamoa uchun tomon bo'ladimi, g'alabalarni nishonlash, yoki mag'lubiyatlar ustidan commiserating, sport o'yinlari individual farqlarni kattaroq birdamlik hissini mustahkamlash. Psixologik jihatdan ushbu ijtimoiy aloqalar tegishli bo'lish va qo'llab-quvvatlash tuyg'usiga hissa qo'shadi, bu esa shaxslarning ruhiy farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Mahalla sport tadbirlari paytida shakllangan do'stlik ko'pincha o'yin maydonidan tashqariga chiqib, jamoatchilikning birdamligini yanada kuchaytiradi. Milliy sport o'yinlari birdamlik va jamoatchilik ruhini tarbiyalashi mumkin bo'lsa-da, ular nizolarni keltirib chiqarishi mumkin, ayniqsa raqobat kuchli bo'lganda. Biroq, ular nizolarni hal qilish ko'nikmalarini mashq qilish uchun ham imkoniyat yaratadi. Sport tadbirlari paytida va undan keyin yuzaga keladigan nizolarni samarali boshqaradigan jamoalar ko'pincha yuqori darajadagi ijtimoiy birdamlikni namoyish etadilar.

Ushbu kontekstda nizolarni hal qilish muxlislar yoki hatto raqib jamoalar o'rtasidagi nizolarni tinch va konstruktiv tarzda hal qilishni o'z ichiga olishi mumkin. Bu odamlarni umumiy til topishga, murosaga kelishga va qarama-qarshi qarashlarga hurmatni saqlashga undaydi. Yaxshi ko'rib chiqilganda, ushbu nizolarni hal qilish tajribalari ijobiy dalgalanma ta'siriga ega bo'lib, sport o'yinlari doirasidan tashqarida jamoatchilik munosabatlarini yaxshilaydi.

Xulosa qilib aytganda, mahallalarda o'tkaziladigan milliy sport o'yinlari ijtimoiy psixologiyaning boy gobelenini taklif qiluvchi murakkab ijtimoiy tadbirlardir. Ushbu o'yinlar inson psixologiyasining guruh dinamikasi, o'ziga xoslik, ijtimoiy ta'sir va nizolarni hal qilish kabi asosiy jihatlarini qamrab oladi, shu bilan birga jamoalar ichidagi me'yorlar, qadriyatlar va hissiy aloqalarni shakllantiradi va aks ettiradi. Ushbu ijtimoiy psixologiya tamoyillarini tan olish va tushunish orqali tashkilotchilar, jamoat rahbarlari va ishtirokchilar ushbu voqealarning ijobiy tomonlaridan foydalanishlari va potentsial salbiy tomonlarini yumshatishlari mumkin. O'ylangan rejalashtirish bilan ushbu o'yinlar jamoalarni qurish va mustahkamlash, tegishlilik tuyg'usini tarbiyalash, qo'shnilar o'rtasida umumiy qadriyatlar va do'stlikni targ'ib qilish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qilishda davom etishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sog'lom turmush-tarzini keng tadbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi farmoni 31.10.2020
2. Umumta'lim maktablarida o'quvchilar bilan o'zbek milliy harakatli o'yinlarni o'tkazishda ma'naviy tarbiyaning o'rni. Metodik qo'llanma / K.Zaripov tahriri ostida. Toshkent- 2003.
3. Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). Rediscovering the social group: A self-categorization theory. Basil Blackwell.
4. Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33(1), 1-39.
5. Brewer, M. B., & Kramer, R. M. (1986). Choice behavior in social dilemmas: Effects of social identity, group size, and decision framing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 543-549.
6. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. - T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
7. Filin V.P, Fomin N.A. Teoriya i metodika yunosheskogo sporta. Moskva, 1987 y
8. <https://raisingchildren.net.au/teens/healthy-lifestyle/physical-activity/sport-positive-attitude>
9. Tumanyan G.S. Sportivnaya borba. O'tbor i planirovanie. -M., 1984.
10. <https://olamsport.com/>

ҲАДИС ИЛМИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИГА ДОИР ИЛМИЙ ҚАРАШЛАР ТАҲЛИЛИ

<https://doi.org/>

Абдурахманов Махмуд Аликулович,
*Ўзбекистон халқаро ислом академияси
докторанти, Ҳадис илми мактаби “Ҳадис
илмлари” кафедраси мудири*

Аннотация

Ҳадисларни ёзиш ва муҳофаза қилиш Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларидан бошланган. Уларни муҳофаза қилишда саҳоба, тобеъин ва улардан кейинги уламоларнинг хизматлари катта бўлган. Қуръони каримни тушуниш ҳадисларни тўғри тушунишга боғлиқ бўлгани учун уламолар ҳадисларни ёдлаш, ёзиш, жамлаш, боблар ва мавзуларга тақсимлаб чиқишга катта эътибор қаратишган. Бу илми шаклланиш ва ривожланиш даврини ҳақли равишда саҳобалар даври, тобеъинлар даври, кичик тобеъинлардан то ҳижрий 150 чи йилгача бўлган давр ва ҳижрий учинчи асрга бўлишимиз мумкин. Мазкур даврлар ичида ҳадис илми пайдо бўлиб, шаклланиб, ривожланиб, ўзининг энг мукаммал босқичига етиб бўлган.

Калит сўзлар

Ҳадис, ҳадис илми, давр, саҳоба, тобеъин, матн, санад, муҳаддис, муснад, саҳиҳ, заъиф, сунан.

Кириш. Ҳадисларни муҳофаза қилишда саҳоба, тобеъин ва улардан кейинги уламолар бор имкониятларини ишга солишган. Исломнинг асосий манбаси бўлмиш Қуръони каримни тушуниш ҳадисларни тўғри тушунишга боғлиқ бўлгани учун уламолар ҳадисларни ёдлаш, ёзиш, жамлаш, боблар ва мавзуларга тақсимлаб чиқишга катта эътибор қаратишган. Ҳатто баъзи саҳобалар Пайғамбаримизнинг ёнларида бўлмаган пайти айтилган ҳадисдан маҳрум бўлиб қолмаслиги учун кўшнилари билан навбатда туришар эди. У зот Аллоҳнинг ҳузурига рихлат қилганларидан сўнг эътибор бундан ҳам кучайган. Кичик саҳобалар ва тобеъинлар катта саҳобаларнинг ҳаётлик даврларини ғанимат билиб, узоқ масофалардан келиб бўлса ҳам ҳадисларни йиғишган, саҳифалар ва қоғозларга ёзиб олишган. Ҳатто битта ҳадисни ёзиб олиш учун ойлаб йўл юрган саҳобалар ҳам бўлган.

Тобеъийлар даврига ўтиш даври сиёсий фитналар урчиган пайтга тўғри келди. Ҳадиси шарифларни соф сақлаб қолиш учун ҳадиснинг матни